

ΕΝΑ ΟΡΓΑΝΕΤΤΟ...

(Lorenzo Stecchetti)

“Ένα όργανέτο παίζοντας διαβαίνει
Τό παραθύρι μου άνοιχτό, βραδιάζει,

Τής άνοιξης άπ' τά χωράφια μπαίνει
Μιά αύρα κ' ή καμαρούλα μου εΰωδιάζει.

Δέν ξέρω, πώς τά πόδια μου λιγίζουν,
Δέν ξέρω, πώς τά μάτια μου δακρύζουν.

Νά, γέρνω τó κεφάλι μου στό χέρι,
Σκέφτομαι έσέ, στά μακρυνά σου μέρη.

1922

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΥΝΟΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΕΡΕΒΩ

Σημαίνει άναλέγω τά σκεύη=συγυρίζω, ταξιθετώ, καλοθέτω.

Τό άνασκεβαρίζω, πού λένε στόν Πόντο μάς δίνει τó κλειδί τής έτυμολογίας τού κοινού άνασκερέβω.

“Όπως είπανε: γυρίζω και γυρέβω, άρ-

χίζω και άρχέβω, είπαν και άνασκεβαρίζω και άνασκεβαρέβω.

Άπό τó άνασκεβαρέβω μέ τήν άνομοίωση τού β γίνεται κανονικά: άνασκε(δ)αρέβω = άνασκερέβω.

Δηλαδή θά γίνει πρώτα άνασκεαρέβω = άνασκιαρέβω κΰστερα τó α γίνεται ε άπό τή γειτονική επίδραση τού ρ (παράβαλε: φταρνίζουμαι = φτερνίζουμαι, καθαρίζω=καθερίζω, τέσσαρα=τέσσερα, κτλ (Γραμμ. Φιλην. § 262).

Οί συντάχτες τού λεξικού τó θένε άπό τó άνασ(υ)γυρίζω, λέει. Τι γυρεύει ή άναστό συγυρίζω; και πώς τó γ γίνεται κ και έχι τó σ-ζ πριν άπ' τó ήχερό γ; έγώ τουλάχιστο δέν τó νιώθω.

Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ

Υ. Ρ. “Ός τα τώρα έλαβα άπό τούς κ.κ. *Μιλτιάδη Σμπαρούνη* άπό Λιδωρίκι και *Δημ. Δουκόπουλο* άπό Άρτοτίνα και *Γεωρ. Δ. Κεσόλα* άπό Μεσολόγγι κάμποσα πού καταλήγουνε μέ—λ όους δηλ.—λ όος χωρίς τó γ: κρυολόους, σταχτουλόους, πουντικουλόους, γυρουλόους, βιδουλόους κτλ. κτλ. κτλ. κι άκόμα νεβρουλόους παθουλόους κτλ. Έπίσης έ κ. *Κ. Σιούργας* μάς γράφει για τó ιλόουσ' = έλόγου σου άπό τó Πήλιο δηλ. μαρτυρημένα άπό τή βόρεια Έλλάδα μέ ξεπεσμένο τó γ άνάμεσα δυθ φωνήεντα. Τάκοιτε κ. X; Θά τά πούμε έκτενως λοιπόν. Τό χαδά σου έσύ.
Μ. Φ.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

LES PENSÉES CHOISIES D'ALEXANDRE MERCEREAU, tome I, Paris. Ed EUG. FIGUIER

Ξεχωριστή είν' ή χαρά μου γιατί μυτό τó βιβλίό μου δίνεται άφορμή νά μιλήσω κάπως πλατύτερα για ένα άλλο στοχαστή, όπως θαρρώ πως μπορούμε νά άποδώσουμε στό ρωμαίικο τó γαλλικό penser, για ένα ποιητή πού έψαλε και ζωγράφισε τά βαθύτερα ψυχικά συνιστήματα και μαζί για ένα φιλόσοφο πού έμπασε όλα τήν όμορφιά τής ποίησης στό βασίλειο τής φιλοσοφίας, για τόν Alexandre Mercereau πού, όσο κι αν σέ όρισμένα μέρη οί γνώμες μας, καθορισμένως καθάρξ άπό τήν ιδεολογία πού ακολουθούμε, δέν μπορούνε νά συμφωνήσουνε μέ τίς κάπως γενικές κι άκαθόριστες γνώμες του, όμως τó βέθος τής σκέψης του και τó πλάτος τής διανόησης του, πού μυτότν άγκυλιάζει πλατιά όλα τά θέματα, πού ενδιαφέρουν τήν ανθρώπινη ψυχή, μάς άναγκάζουν μέ προσοχή νά σταματήσουμε μπροστά του και νά ξετάσουμε τίς γνώμες του.

Κι άλήθεια, άπό τήν πρώτη του ποιητική συλλογή «Les Thuribulums affaésés» έσαμε τά τελευταία του φιλοσοφικά δοκίμια «Λόγια μπρός στό ζώη», «τó Βιβγέλιο τής ζωής» περνώντας άπό τά διηγήματά του «l'ens de là et d' Ailleurs» και «Contes des Tenébies», κι άπό τίς κριτικές και φιλολογικές μελέτες του, πού εζόν άπό τήν ξεχωριστή κριτική βαθύτητα δείχνουν και μιá μεγάλη έγκυκλοπαιδικότητα τού συγγραφέα (La Litterature et les Idées Nouvelles), όλα τά έργα τού Alexandre Mercereau έχουνε κάτι πού τραβάει άμέσως τήν προσοχή σου, σάνγκάζει νά ξετάσεις και νά μελετήσεις τίς ιδέες του.

Κ' έπειδή μέ τó βιβλίό πούχουμε στό χέρι, πού πολύ θάναγκαστούμε νά ξετάσουμε τή φιλοσοφική άποψη τής σύνθετης αυτής διανόησης, άνάγκη πρώτα νά βρούμε τή βάση, τó σύστημα τó φιλοσοφικό πού ό κ. Μ. ακολουθεί.

Σ' ένα από τα πρώτα του βιβλία, στο *Contes des Témébres*, ο συγγραφέας φίνεται πως ψάχνει ακόμα. Μας το λέει Άλλως τε κι ο ίδιος. «Θρμημένος στους κόλπους των πύθ αντιφκτικῶν φιλοσοφιῶν, κκλῶς λοτόμος πού ξκίρω τή θέση ὅλων τῶν δέντρων μου, ἀπό τὸ *Νακρούστρα* ἴσαμε τὸ *Γουίλλικαμ Τζέιμς* κι ἀπὸ τὸ *Θαλή* ἴσαμε τὸν κ. Μπέρζον, καὶ θὰ μπορέσω σὲ κάθε στιγμή νὰ ξανάρω τὸ δρόμο μου στὸ δάσος, κρετῶ κάθε ἐπιφύλαξη γιὰ νὰ δεῖξω τὸ δέντρο πού θὰ διαλέξει ἀγριο τὸ τσεκούρι μου γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ παλκτιοῦ μου». Κατόπι, μετὰ τὰ Λόγια πρὸς τὴ Ζωὴ καὶ τὸ Βκγγέλιο τῆς Ζωῆς, βρίσκει πικὰ τὸ δρόμο του. Μά, ὅπως πολὺ σωστὰ λέει ὁ φίλος του κ. *Carlos Larronde* πού προλογίζει στὶς *Pensées Choises* δὲν πρέπει νὰ ζητοῦμε σύστημα, δόγμα ἀπὸ τὸ *Mercereau*. Μιὰν ἁρμονία μοναχὰ ἀνάμεσα σ'ἅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπαρξῆς του κ' ὕστερ' ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπαρξή, καὶ τὴ Ζωή. Θὰ λέγαμε μετῶ, πὼς ἡ φιλοσοφία τοῦ κ. Μ. μακριὰ ἀπὸ κάθε μεταφυσικὴ σύστημα εἶναι μιὰ κοινωνικὴ φιλοσοφία, κι ὅχι καὶ τόσο θετικὴ, γιὰτὶ δὲ βσιζεται πάνω στὴ σκληρὴ ἀνάγκη ἀπ' ὅπου νὰ καταλήξει σ'ἕνα ἐποιοδῆποτε θετικὸ σύστημα, ἀνάλογο μετὰ τὴν ἰδεολογία του, πικρὰ βγκίνει ἀπὸ τὸ συνταϊρικσμα πολλῶν συστημάτων μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέα, συνταϊρικσμα πού φυσικὰ, ὅσο τέλειο καὶ νῆναι, ἔχει τὰ ἐλαττώματά του, καὶ κυριώτερο ἐλάττωμα νὰ μᾶς πικρουσιάζει τὸν ἴδιο συγγραφέα σὲ διαφορετικὰ ζήτήματα, πότε ἐπικουστάτη καὶ πότε συντηρητικὸ, δίχως νὰ μᾶς δίνεται καὶ τὸ μέτρο πού πάνω σ'αὐτὸ κκνονίζεται ἡ ἄλλη, σὲ κάθε περίπτωση, στάση τοῦ συγγραφέα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς μέσα στὴ φιλοσοφία του ἕνα στοιχεῖο ξεχωρίζει πύθ πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Εἶν' ἕνας μυστικισμὸς λεπτός, μιὰ πίστη σὲ μιὰν ἠθικὴ, σὲ κάτι ψηλότερο πέρα ἀπὸ τὴ φθαρτὴ ὑπαρξή μας. Νά, καὶ μερικὰ κομμάτια πού δημοσίεψε μετὰ τὸν τίτλο «*Ἱεροτελεστεῖα τῆς Ζωῆς*».

«*Ἄς κάνουμε ἀπὸ τὸ κάθε τι, μιὰν ἱεροτελεστεῖα. Τὸ κάθε τι ἄς μᾶς εἶναι μιὰ θρησκεία. Καλὰ τῶπε ὁ ποιητὴς «Ἡ φύση εἶναι μιὰ ἐκκλησία». Μέσα στὸ ἀδικεπῆραστο μυστήριο πού μπκίνει ὀλόθεθα μᾶς, ὦ, ὅλοι ἔμεῖς πού πιστεύουμε, ἄς γενοῦμε ἱεροφάντες».*

- «*Ὁ ἄγνωστος φιλόσοφος τῶπε :*
- «*Ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ ἀνάσα τῆς ψυχῆς».*
- «*Ἄς προσευχόμεστε λοιπόν».*

Ἐνα βιβλὸ μυστικισμὸ δείχνει κι ὁ τρόπος πού ὁ Μ. βλέπει τὸν καλλιτέχνη.

«*Νὰ χαράζει τὴ σκέψη του στὴν ἁρθρογὴν ὕλη*

τῆς γραφῆς, εἶναι μιὰ πράξη ἱερτικὴ πού δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἂν ὁ καλλιτέχνης δὲν κιστάνεται μιὰ ἐπιταχτικὴ ἀποστολή.»

Ὁ κ. *Larronde* μᾶς λέει στὸν πρόλογό του γιὰ τὸ Μ. πὼς αὐτὸς δίχως νὰ μπορέσει νὰ ζηγήσει τὴ Ζωή, τῆς ἀκνγῶρισε μιὰ κάποιε σημασία. Δίχως νῆρνηθεῖ τὴν ἀσκήμια τοῦ ἀνθρώπου, βρῆκε καὶ κάτι θετὸ μετὰ σ'αὐτόν. Κ' ἡ κοινωνικὴ διδαχὴ τοῦ Μ. πού εἶναι ἀναμορφωτῆς, ἀποκλείει κάθε εἶδους βία Στηρίζεται πάνω στὴ λέξη : *Δημιουργία*.

Ὅταν ἔτσι δίνεται ὁ ὅρισμὸς τῆς κοινωνικῆς διδαχῆς ἐνὸς φιλοσόφου, ἔμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ μᾶς διαφωνήσουμε μαζί του, ἔσο κι ἂν οἱ ἰδέες μας ταῦτιζονται ὕστερα σὲ κάποιε λεπτομέρειε. Καὶ δὲν μποροῦμε νὰ μᾶς διαφωνήσουμε γιὰτὶ σ'ἕνα τέτοιο σύστημα ἡ βάση εἶναι ὀλωσδιόλου ἀντίθετη ἀπὸ τὴ δικὴ μας, ἀφοῦ ἀποκλείονται κάθε ἀκντροπή, θέλει νὰ δημιουργήσει, θικρῶντας, καλὰ καὶ στέρεα τὰ θεμέλια πού μᾶς προσφέρει τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ σύστημα, γιὰ νὰ δημιουργήσουμε πάνω σ' αὐτό. Νά, τῶρα καὶ μερικὲς λεπτομερειεκαὶ ἰδέες του γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύστημα, ἄταχτα σπικρμένες ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὸ βιβλίο του.

«*Τὴ μέρα πού τὸ ψέμα θὰ διωγθεῖ ἀπὸ τὴν κοινωνία, τὸ ἀρνὶ θὰ ζήσει μετὰ τὸ ἀρνί, καὶ οἱ λύκοι θὰ φρωγοθοῦν ἀκνμειτζί του.»*

«*Δὲν πρέπει νὰ φοβῶσαι μὴ σκοντάψεις στὴν τρεχούμενὴ ἠθικὴ. Δημιουργημένη ἀπὸ καὶ γιὰ τὴ φυλὴ τῶν μικρῶν καὶ τῶν κοντόθωρων, θέλει νὰ χαμηλώσει τοὺς μεγάλους καὶ νὰ ἐπιβάλει τὴ μυωπία σὲ κείνους πού βλέπουν καθαρά...»*

Ἡ πρόοδος : - Ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ χίλιε ἀνώφελα πράγματα, ὕστερα ἐπιθυμεῖ νὰ τὰ μεταχειριστεῖ καὶ δὲν μπορεῖ πικρὰ νὰ κάνει δίχως αὐτὰ, κι ὀνομάζει πρόοδος ὅλες αὐτὲς τὶς ἐφευρέσεις πού χρησιμεύουν γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦν τὶς ψεύτικες καὶ πικαστὲς ἀνάγκες του, ἐνῶ οἱ στοιχειωδέστερες ἀνάγκες του θὰ περιμένουνε ἐκκτὸ χιλιάδες χρόνια ἀκόμα, ὡς πού νὰ εὐαρεστηθεῖ νὰ βρεῖ τὸ μέσο νὰ τὶς ἱκανοποιήσει.»

Νά, καὶ κομμάτια ἀπὸ ἕνα γράμμα του σταλμένο στὴν κ. Ἀρεσσὺ ἀπὸ τὸ *Μέτωπο* :

«*Ὁ καθένεός μας σ'αὐτὴ τὴ γῆ τοῦ πόνου πρέπει νὰ δώσει ὅ,τι ἔχει μετὰ στὴν καρδιά του.*

«*Δυστυχιμένος ὅποιος δὲν ἔχει καρδιά. Αὐτὸς δὲν ἔχει τίποτα νὰ δώσει.*

«*Πύθ δυστυχιμένος ὅποιος ἔχει μιὰ καρδιά νὰ δώσει, καὶ τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ κάνει.*

Καὶ πύθ δυστυχιμένος ἀκόμα ὅποιος ἔχει καρδιά κκνωμένη γιὰ νὰ δίνει τὴ Ζωὴ κι ἂν α γ ἄ ζ ε τ κ ι ν ἄ δ ἰ ν ε ι τ ὸ θ ἄ ν α τ ο ὸ .

Κι όμως ο άναμορφωτής ποῦγραψε τὰ παρκαπάνω, σὲ στιγμὲς ἴσως μιᾶς ἀλλιώτικης ψυχικῆς κατὰστασης, σὲ στιγμὲς πεσιμισμού, σκέφτεται διαφορετικὰ. Καὶ μὴν ἔχοντας ἕνα καθορισμένο κοιτωνικό σύστημα, δὲν ἔχει κανένα μπόδιο νὰ ἐκφράσει κι ἀντίθετες ἰδέες ἀπὸ κείνες ποῦ παρκαπάνω ἔχει ἐκφράσει. Ἔτσι, λέει: «Ἄποβλέπουμε στὴ λευτεριά, τὴ στιγμή ποῦ ἡ ἀνάγκη κυβερνάει τὸν κόσμο.»

«Ὁ λάος εἶν' ὁ τριπρόσωπος θεός: ἕλης τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι ἡ σάρκα καὶ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴς ἄλλες δύο τάξεις, ἡ μάιννα ποῦ τὴς γεννάει, ἡ παραμάννα ποῦ τὴς θρέφει. Ἄπο κείνον βγαίνουν αὐτὲς ἦταν ἡ τύχη τοῦς χαμογελάει, σὲ κείνονε ξαναγυρίζουν ὅταν ἡ κακοτυχία τοῦς γκρεμίζει καὶ κείνονε βρίσκουμε στὸ βάθος ἀπὸ τὴς ἄλλες δύο τάξεις ποῦ θαρρεῖ καὶ ποῦ κ' οἱ ἰδίε; θαρροῦνε πῶς; εἶναι ἀνταγωνιστρίε; του, καὶ ποῦ δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνέχεια κ' ἡ ἀποθέωσή του, ὅπως εἶναι τὰ φύλλα τοῦ δέντρου, κι ἂς φαίνονται ἀνεξάρτητ' ἀπ' αὐτό.»

Τὸ στοιχεῖο ἄλλωστε τοῦ πεσιμισμού ποῦ παρκαπρήσαμε παρκαπάνω, εἶναι πλατιά σκορπισμένο μὲς στὸ βιβλίο τοῦ κ. Μ. Σαυτό τὸ στοιχεῖο μπορούμε νὰ ποδώσουμε τὰ κλόουθα κομμάτια;

«Εἶναι μέρες ποῦ τόσο σὲ ξεσηκώνει κάποια χαρὰ ποῦ σοῦ φαίνεται πῶς; ἢ ταραχίεις τὸ σύμπαν. Θαρρεῖ; πῶς; εἶσαι ἱκανός; νὰ δώσεις σημεῖο γιὰ νὰ σηριχτοῦν οἱ μοχλοὶ τοῦ Ἀρχιμήδη καὶ νὰ κινήσουν τὴ γῆ, ἢ νὰ γίνεις ὁ ἄνθρωπος ποῦ γύρευεν ὁ Διογένης. ἢ τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο σημεῖο ποῦ ἔλεγε ὁ Μισιγιάν πῶς; ἢ μποροῦτε νὰ περιορίσει τᾶ γρια κύματα. Νιώθεις τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσεις μὲ τὸν καθένα γιὰ τὴν εὐτυχία σου. Μιὰ θεῖα κλωσύνη ῥεῖ μὲς στὴς φλέβες σου. Συλλογιέσαι μὴν ἔχεις τίποτα ὄχτρούς, γιὰ νὰ τοῦς κάνεις φίλους σου, κάποιον ποῦ σᾶγει πειράζει γιὰ νὰ τονε συχαρέσεις, ἢ κάποιον ποῦ ἔχεις ἀφορμὲς; νὰ τονε μισεῖς θανάσιμα γιὰ νὰ πᾶς; νὰ μονιάσεις μαζί του, νὰ τὸν ἀγαπήσεις σὺν ἀδερφῷ. Ὑστερα περνοῦν οἱ ὥρες, καὶ δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβεις πῶς ἕνα τόσο ἀσήμαντο γεγονότο μπόρεσε νὰ σὲ θουσιάσει τόσο πολὺ, καὶ λυπᾶσαι τὸν ἐκευτό σου γιὰ τὴν μικρὴ χαρὰ ποῦ ἔνωσες τότες».

«Ὅποιε; κι ἂν εἶν' οἱ ἀντροπέ; τῆς κοινωνίας, ὅσο φριχτὲ; κι ἂν εἶν' οἱ ὥρες ποῦ περνεῖνε οἱ ὅμοιοι τους, ἕνας μεγάλος ἀριθμός; ἄνθρωποι ζοῦνε σύμφωνα μὲ τοῦς προηγούμενους φυσικούς; νόμους, δίχως νὰ προσέξουνε τὴν προχωρημένη ἐποχὴ ποῦ ζοῦνε, ἐξὸν ἀπὸ τὰ διάφορα ὕλικὰ κακὰ ποῦ τοῦ; ἔχει φέρε; ἢ ἀλλαγῆ».

«Ὅι πόλεμοι κ' οἱ ἐπανάστασε; περνοῦν, οἱ ἄνθρωποι μένουν. Καὶ κείνα, δὲ δίνουν παρὰ μεταβατικὰ

μαθημάτα, ἤρωε; τῆς περιστάσης ποῦ τὸ παρκαδειγμά τους μπορεῖ νᾶναι μιὰ πηγὴ θαυμασμοῦ ἢ μίσους, καὶ δὲ θὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ καμιά περιστάση τῆς φυσιολογικῆς ζωῆς, καὶ συνεποόμενα θᾶναι ἀνώφελο καὶ κούφιο».

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο λογικό, καὶ ἡ λογικὴ τοῦ χρησιμεῖει προπάντων γιὰ νὰ παρκαλογίζετα».

«Δὲν ξαίρω ἀλήθεια ἂν πρέπει πιὸ πολὺ νὰ θμασώ τὸν ἄνθρωπο γιὰτ' εἶναι τόσο μεγάλος, ἢ νὰ τὸν κατφρονέσω ποῦ εἶναι τόσο μικρός. Νὰ τονε λατρέψω ποῦ εἶναι τόσο καλός; ἢ νὰ τονε μισήσω ποῦναι τόσο κακός; Τὴν ἐξυπνάδα του νὰ πεινέσω ἢ τὴ βλακεία του νὰ κατηγορήσω, ποῦναι καὶ τὰ δύο ἀπέρκατα».

«Ἡ μεγαλύτερη πλάνη τῶν στοικῶν εἶτανε ποῦ βάλανε γιὰ βάρη τῆς λευτεριᾶς τὴν ἀπάθεια. Ὁ Χριστός; τουλάχιστο ἔβλεπε μὲς στὴ διδασχὴ του τῆς ἀπάθειας; μιὰν ὑποταγὴ τῶν ταπεινῶν στοῦς ἄλλους καὶ μούτην τὴν ὑποταγὴ λογάριζε νὰ δώσει τὴν εὐτυχία στοῦς ταπεινοῦς καὶ τοῦς ἀθῶους. Ἀλίμονο! ὁ λαμπρός; γιός; τοῦ ἀνθρώπου πίστευε στὴν ἀνθρώπινη καλωσύνη! Τὸ γλυκὸ βασίλειο τῆς Δικαιοσύνης; δὲν εἶναι σὰτὸν τὸν κόσμο; Ἐδῶ εἶναι τὸ βασίλειο τοῦ στυρωμοῦ τῶν σωτήρων».

Κι όμως, ὁ πεσιμιστῆ; αὐτός; φιλόσοφος ποῦ δὲν πιστεύει τὴν κλωσύνη τῶν ἀνθρώπων, κοίταξε τί λέει ἄλλοῦ:

«Γεννιόμαστε μὲ μιὰ κατκαληκτικὴ κ' ἐπιταχτικὴ τάση νᾶγαποῦμε ἐκεῖνο ποῦ θὰ μᾶς κάνει κακὸ καὶ θὰ μᾶς σκοτώσει».

Ἔπειτα, ὁ κ. Μ., μῶλε; τί; παρκαπάνω γινώμες; του εἶν' ἕνας ἠθικός; φιλόσοφος μὲ γενναῖα κ' εἰλικρινὰ αἰσθήματα.

Νά, τί ἰδέε; ἔχει γιὰ τὴν ἀγάπη, ποῦ τὴν κυτίζει μὲ τὴν εὐτυχία.

«Ἐῖπαμε πῶς; ἡ πιὸ εὐγενικὰ μᾶς; ἰδιότητᾶ εἶν' ἡ ἀγάπη, καὶ πῶς; δίχως αὐτὴν ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ παγωμένη ἐρημο. Τὸ νᾶγαπᾶς; λοιπὸν εἶν' ὁ πρῶτος; ὅρος; γιὰ νᾶς; εὐτυχισμένους».

«Δὲν εἶν' εὐτυχία μὲ δίχως ἀγάπη. Μὰ, μήπως; ἡ ἀγάπη κ' ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράμα, ἀφοῦ ἕ,τι δὲν εἶν' ἀγάπη εἶν' ἀδιοφορία — πράμα ποῦ δὲν εἶν' εὐτυχία — ἡ μίσος, ἐκδήλωση δηλ. τοῦ κακοῦ, ποῦ προξενεῖ πιὸ πολλές λύπε; παρὰ χαρέ;»

Καὶ νά, ἀκόμα, μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ ὑπέροχο κεφάλαιο ποῦ μιλεῖ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὸ ψέμα.

«Δὲ φροντίζω νᾶρέσω ὅποιον καὶ νᾶναι — απίicus Plato sed magis amica veritas — ἀκόμα μῆτε σέκείνους ποῦ ἔχουν τὴ γνώμη μου ἢ ποῦ μποροῦν νὰ συμφωνήσουν μούτην. Ἔτσι μονάχα, ἀπαλλα-

γμένος από κάθε λογής δεσμό, μπορώ να ελπίζω πως θα πω λίγη αλήθεια. Κι αυτή είναι η μόνη μου θέληση».

«Συγγραφικές δυνάμεις. — Μούτυχε, επειδή λυπόμουν να πειράξω ανθρώπους με καλή πίστη, έστω κι ε βρισκότανε στην πλάνη, μούτυχε να μην πω όλη μου τη σκέψη. Τόσο μετάνιωσα γι' αυτό, που μίσησα τον έφυτό μου. 'Ακόμα χειρότερο, είτε από μια κοσμική ανατροφή που μάς κάνει να προτιμούμε μιάν ύποκρισία από μιάν αγένεια, είτε γιατί είμουνα ξεμακτωμένος και δεμένος από κάποιους δυνατότερό μου, μούτυχε να μιλήσω ενάντια στη συνείδησή μου. 'Από τις δυνάμεις αυτές κράτησα μιάν ατέλειωτη ντροπή».

«Μια ψεύτικη ιδέα σε κολάκευε. Μην αφήσεις να κολακεύεσαι, διώξε την από κοντά σου».

«Μια σκληρή αλήθεια σου κάνει άνω κάτω τις έποψές σου και σε κάνει να πονείς. 'Ορατος ό πόνος σου, γύρωσέ τον και μεγάλωσε μ' αυτόν, γιατί είναι λυτρωτής και γλυκός».

«'Η αλήθεια είναι παντού, με λίγους μόνο τη νιώθουν».

«Γιατί να δικαιοσύμε την πλάνη, με την πρόρρηση πως οι πολλοί τη λατρεύουνε;»

«Κάλλιο να πεθάνουμε της πείνας, παρά να χορτάσουμε το στομάχι μας με το ψωμί της σκλητιάς. Και δεν είναι χειρότερη σκλητιά από το να ύποτάζεσαι στο ψέμα του άλλου. Δεν είναι πιο άπαίσιος άπάρηση, από την άπάρηση της πίστης σου για να εχρηστήσεις τους άνόητους και τους άγράμματος».

«'Ας σεβόμαστε κάθε ειλικρίνεικ, γιατί είν' η πρώτη άρετή ενός ανθρώπου. 'Αξίζει να τη ζηλεύει κανένας, κι αν άκόμω βρίσκειται στην πλάνη».

'Απ' αυτή την ειλικρίνεικ είναι γεμάτο όλο το βιβλίό του κ. Μ. κι αξίζει να την εχτιμήσουμε και να τη σεβαστούμε και μετς άλλες τις πλάνες όπου κάποτε πέφτει».

Και για να τελειώσουμε το σημείωμά μας αυτό, που έχει γίνει αρκετά μακρό, δίνοντάς του ένα λογοτεχνικό χαρακτήρα, σημειώνουμε παρκακτου μερικά αποσπάσματα από το κεφάλαιο των Pensées choisis, όπου ό κ. Merceureau μιλάει για την τέχνη:

«'Η τέχνη που δεν έχει σκοπό να εξυψώσει είναι, ε θέλετε, παιχνιδάκι, διασκεδάση, με δεν είναι τέχνη».

«'Είτε το λέει είτε όχι, κάθε τέχνη είναι κοινωνική, γιατί κάθε τι που φέρνει τις βλαθείς συγκινήσεις, πλατύνει σύγκαιρα τη διανόηση, φωτίζει τα αιστήματα, δίνει διέξοδο στα πάθη, ισορροπεί τις ιδιότητες, κ' ύπερετεί έτσι περισσότερο από κάθε άλλο δημιουργήμα την κοινωνία».

Νά, και μερικά χαρακτηριστικώτατα λόγια του γι' αυτό που λένε «άκατάληπτο» στην τέχνη.

«Μπρός σενα πρόβλημα γεωμετρικό, ένας που ποτέ του δεν έμαθε μαθηματικά θα όμολογήσει άμέσως πως δεν καλοκαταλαβαίνει Κ' ένας που δεν ξέρει αριθμητική, δε θα θελήσει ποτέ να χρησιμοποιήσει στην τριγωνομετρία ή στην άλγεβρα. Νά, όμως τι βλέπουμε αιώνα στην τέχνη. 'Ενας κύριος όποιοσδήποτε, που όλη του η ύπαρξη είναι κερφωμένη σενα όποιοσδήποτε δρόμο, έστω και δικνοητικό, και που δε θα τολμούσε να βγάλει άχνα σε μιάν έπιστημονική συζήτηση, ε δεν είναι της ειδικότητάς του, φανιάζεται με καλή πίστη, πως είναι καλός, για να κρίνει ζωγραφική, γλυπτική, μουσική, φιλολογία σε ναχε ανατραφεί στους κόρφους τους, ναχε μπει στα μυστικά τους, ναχε λύσει τις εξίσωσές τους».

«'Η σκοτεινάδα, η άνοησία, η άδεξιότητα βρίσκονται καμιά φορά λιγώτερο μέσα σενα έργο και πιο πολύ στο μάτι που τις ξεχωρίζει».

«Μια από τις κυριώτερες αιτίες που δεν καταλαβαίνει κανείς ένα έργο τέχνης είναι που ό καθένας είναι γεμάτος από κλισιά που έχουνε τυπωθεί μέσα του, κάποτε σύφωνα με τα γούστα του, συχνότερα σύφωνα με τα γούστα εκείνων που τον έχουνε με υήσε ει και θέλει πάντα να ταιριάζουν μεττά, τα διαφρετικά όράματα του άλλου».

ΗΛ. Φ. ΗΛΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΚΙΑΣ

Οι καθαρευουσιάνοι θρηνούνε μια μεγάλη άπώλεια. Γιατί ό Σκιάς είτανε από τα πρωτοπαλλήκαρα της καθαρεύουσας. 'Ο Σκιάς μαζί με το Χατζιδάκη, αυτοί κρατούσανε τον άγώνα εναντίον του Δημοτικισμού ύστερα από τον θάνατο του Κόντου και του Μιστριώτη. Ούσιαστικά ό γλωσσικός άγώνας δε ζημιώνεται τίποτα με το θάνατο του Σκιά. Το γλωσσικό ζήτημα, ύστερα, από τις θαυμασίες εργαίες του Ψυχάρη είναι ούσιαστικά λυμένο από χρόνια. Και φυσικά λύθηκε ύπερ της ζωντανής γλώσσας. Μα ό Σκιάς άνηκε στη χορεία των στενοκεφάλων εκείνων που άκόμα και σήμερα επιμένουνε να μη θέλουνε να πεισθούνε. Πιθανό να είναι φυσικά άνικανοι να άντιμετωπίσουνε γυμνή την αλήθεια. Γι αυτό είδαμε και το μακαρίτη,διώχτη άγριο της ζωντανής γλώσσας του έθνους. 'Οπου κίνημα άντιδημοτικιστικό και ό Σκιάς στη μέση. Δεν τονε στιγμάτιζε βέβαια αυτόν η άμάρθεια κ' η δημοκοπία κ' η κακή πίστη που χαρακτήριζε ένα μεγάλο προκάτοχό του, το Μιστριώτη. Αυτός είτανε κάπως λογικώτερος, ειλικρινέστερος και έπιστημονικώτερος. Το μεγαλύτερο του έπιχείρημα ό-